

สรุปผลการเรียนรู้และประสบการณ์การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริ โครงการร้อยใจรักษ์

หลักสูตรที่ 1 รุ่นที่ 1 วันที่ 20-21 พฤศจิกายน 2561

ณ โครงการร้อยใจรักษ์ ต.ท่าตอน อ.แม่เมาะ จ.เชียงใหม่

สรุปการเรียนรู้และประสบการณ์ การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริ โครงการร้อยใจรักษ์
หลักสูตรที่ 1 รุ่นที่ 1 วันที่ 20-21 พฤศจิกายน 2561 มีผู้เข้าอบรมจากเทศบาลตำบลแม่เมาะ และองค์การบริหารส่วนตำบล รวม 118 คน มีผลการเรียนรู้สรุปได้ดังนี้

1. พิธีเปิดการอบรม

นายนิคม ศิริสิงห์สังชัย ที่ปรึกษากิจการบ้านส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระ สืบสาน แนวพระราชดำริ ได้เปิดการอบรมโดยแนะนำความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร หลักสูตรนี้มีระยะเวลา 2 วัน ประกอบด้วย การเรียนรู้หลักการพัฒนาทางเลือกในการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน และศึกษาแปลงสาธิตในพื้นที่ 75 ไร่ และการแลกเปลี่ยน

ประสบการณ์กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เมื่อจบหลักสูตรนี้แล้ว ผู้เข้าอบรมจะต้องคัดเลือกทีมงานมาเข้าร่วมฝึกปฏิบัติในหลักสูตรที่ 2 และเสนอโครงการเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ซึ่งการอบรมในรุ่นที่ 1 นี้ จะเป็นรุ่นที่พิเศษกว่ารุ่นอื่นๆ คือได้รับเสด็จพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา และเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการอาสาทำดี ซึ่งเป็นกิจกรรมที่นำผู้ติดยาเสพติดที่สมัครใจมาบำบัดและทำงานในโครงการฯ

นายนิคมยังได้กล่าวถึงจุดเด่นของโครงการร้อยใจรักษ์ ที่สร้างคนโดยการให้ความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนา โดยเฉพาะพื้นฐานของการทำเกษตรที่ต้องมีระบบน้ำ เมื่อมีน้ำแล้วก็สามารถทำการเกษตรให้ได้ผลผลิตดี และการส่งเสริมให้ชาวบ้านผลิตอะไรก็ตาม ต้องให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมและใช้ตลาดนำ นอกจากนี้ ยังเล่าประสบการณ์ตอนพัฒนาระบบน้ำที่ภาคอีสานจนประสบความสำเร็จ ซึ่งตอนเริ่มโครงการฯ ชาวบ้านจากพื้นที่โครงการร้อยใจรักษ์ ได้ไปศึกษาดูงานในพื้นที่ต้นแบบปิดทองหลังพระฯ จ.น่าน อุตรดิตถ์ และ ขอนแก่น ด้วย ทำให้เห็นตัวอย่างของการพัฒนาที่ใช้หลักการเดียวกัน เป็นการกระตุ้นให้เกิดความมั่นใจ ทั้งนี้ ได้เน้นย้ำว่า ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการ จะต้องยึดแนวปฏิบัติ 2 ข้อคือ ขยัน และซื่อสัตย์ จึงจะประสบความสำเร็จ

2. หลักการพัฒนาทางเลือกในการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน

นางสาววรารณ ณะสุริยะเกียรติ เจ้าหน้าที่มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้บรรยายให้ความรู้แก่ผู้เข้าอบรมในเรื่องการพัฒนาทางเลือกในการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน มีเนื้อหาสาระสำคัญคือ

- 1) การพัฒนาโดยยึดคนเป็นศูนย์กลาง : การปลูก

คนด้วยการให้คนเป็นศูนย์กลางของปัญหา โดยมองในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อให้

โอกาสและทางเลือกที่ดี ให้ชาวบ้านสามารถช่วยเหลือตัวเองและอยู่กับชุมชนได้ การปลูกคนจะ ใช้กระบวนการทำให้ดูและพาทำ ร่วมคิดและร่วมตัดสินใจ โดยยกตัวอย่างการพัฒนาของ โครงการพัฒนาออยตุงฯ

- 2) การพัฒนาตามลำดับขั้น ซึ่งมี 3 ระยะ คือ ขึ้นอยู่รอด ดูจากการมีข้าวกินตลอดปี สามารถ เข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน และไม่สร้างหนี้เพิ่ม ขึ้นพอเพียง คือมีรายได้มั่นคง สามารถเพิ่ม ผลผลิตได้ และขึ้นยั่งยืน ได้แก่การมีเงินออม มีการรวมกลุ่มและพึ่งพาตนเองได้
- 3) การพัฒนาเชิงพื้นที่ : คือการพัฒนาที่ต้องครอบคลุมทุกมิติในพื้นที่ และดูให้ครบตลอดทั้ง กระบวนการต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ โดยยกตัวอย่างการพัฒนาในพื้นที่โครงการร้อยใจรักษ์ ที่ ต้องมีการสำรวจข้อมูลจริงร่วมกับหน่วยงานต่างๆ มีการคืนข้อมูลเพื่อให้ชาวบ้านรู้สาเหตุของ ปัญหาของตนเอง และประเมินความพร้อมของชาวบ้านว่าพร้อมที่จะมีส่วนร่วมลงแรงหรือไม่ เพราะโครงการจะไม่มีจ้างแรงงานให้ เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกัน ซึ่งกิจกรรมการ พัฒนาจะประกอบด้วย การพัฒนาด้าน ปศุสัตว์ การพัฒนาด้านการเกษตร การส่งเสริมการ ท่องเที่ยว การพัฒนาด้านการศึกษา กิจกรรมด้านสาธารณสุข การส่งเสริมอาชีพหัตถกรรม กิจกรรมอาสาทำดี เป็นต้น
- 4) การวัดผลการพัฒนา จะวัดผลที่ชาวบ้านได้อะไร โดยดูจากผลการพัฒนาเชิงพื้นที่ในแต่ละมิติ ที่ ทำให้ผลผลิตของชาวบ้านเพิ่มขึ้น และนำไปสู่การสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้น หากเป็นการพัฒนาด้าน ปศุสัตว์ก็จะต้องทำให้อัตราการตายของสัตว์ลดลง เป็นต้น

3. ฐานการเรียนรู้ 4 ฐาน ในพื้นที่แปลงสาธิต 75 ไร่

การเรียนรู้ 4 ฐาน ประกอบด้วย การพัฒนาระบบน้ำ เกษตรพอเพียง (พืชระยะสั้น) เกษตร พอเพียง (พืชระยะยาว) และปศุสัตว์ ผู้เข้าอบรมได้เข้าเรียนรู้แต่ละฐาน โดยหมุนเวียนกันไปฐานละ 30 นาที

ฐานที่ 1 การพัฒนาระบบน้ำ

โครงการฯ ได้ร่วมกับชาวบ้านและหน่วยงานราชการในพื้นที่ สำรวจแหล่งน้ำในพื้นที่ ทั้งแหล่งน้ำ เดิมภายในหมู่บ้าน ลำห้วย เพื่อหาจุดที่เหมาะสมในการสร้างฝาย บ่อพวงสันเขา โดยวัดปริมาณน้ำและอัตรา การไหลของน้ำ เพื่อคำนวณว่าจะมีน้ำเพียงพอกับการทำการเกษตร การกักเก็บน้ำได้ใช้อ่างพวงซอยซีเมนต์ (Soil Cement) เพราะสภาพดินไม่สามารถเก็บน้ำไว้ได้ วิธีการทำคือ ขุดบ่อขนาดกว้าง 13 ยาว 28 เมตร ลึก

2.50 เมตร แล้วผสมดินกับซีเมนต์ในอัตราส่วน 1 : 4 นำไปเทและบดอัดให้แน่นเพื่อไม่ให้มีช่องว่าง เมื่อใส่น้ำลงไปจะได้เก็บน้ำอยู่ ข้อดีคือ ทนทาน อายุการใช้งานยาวนาน และวัสดุหาง่ายในพื้นที่

อ่างพวงขอยซีเมนต์ รับน้ำมาจากต้นน้ำลำห้วยที่ชาวบ้านช่วยกันต่อท่อมาระยะทาง 14 กิโลเมตร นำน้ำมาพักไว้ที่บ่อก่อนปล่อยลงไปแปลงเกษตรด้วยระบบกัลกน้ำ นอกจากนั้นในเรื่องของการใช้น้ำทางโครงการจะมีการสอนให้ชาวบ้านรู้จักการวางแผนบนกระดาษาในเรื่อง การใช้น้ำ ความต้องการน้ำของพืชแต่ละชนิดที่ไม่เหมือนกัน เพื่อให้ น้ำที่มีอยู่ใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุด

การพัฒนา ระบบน้ำ ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีการประชุม และชาวบ้าน สละแรงงาน โดยที่โครงการฯ ออกค่าวัสดุอุปกรณ์ให้งบประมาณที่ใช้ทั้งหมด 57,500 บาท/บ่อ (ไม่รวมค่าแรง) มีแรงงานมาช่วยกันทั้งหมด 100 แรง ระยะเวลาในการดำเนินงาน 12 วันแล้วเสร็จ ผู้รับประโยชน์ 7 ครัวเรือน พื้นที่รับประโยชน์ 17 ไร่ อยู่ในพื้นที่โครงการร้อยใจรักษ์เป็นหลัก และมีแผนที่จะดำเนินการสร้างอีก ในปี 2562 จำนวน 50 บ่อ โดยใช้แรงงานชาวบ้าน

การแลกเปลี่ยนของผู้เข้าร่วม

- วิธีการนำน้ำมาใส่ในบ่อ และการปล่อยน้ำจากบ่อเข้าสู่แปลงเกษตร ซึ่งจากที่ได้ฟังจากวิทยากร ถือว่าเป็นวิธีการที่ดีใช้ตามแรงดันธรรมชาติ เป็นการลดต้นทุนการสูบน้ำ และจะลองนำเอาระบบนี้ไปลองปรับใช้ในพื้นที่ของตนเอง
- การทำอ่างพวงขอยซีเมนต์ ใช้วัสดุที่หาง่ายในพื้นที่ และได้สูตรอัตราส่วนผสมดินกับซีเมนต์ ซึ่งจะลองทำดูในพื้นที่ขนาดเล็กๆ ก่อน
- สาธารณสุขได้ให้ข้อสังเกตว่า อ่างพวงอาจจะเป็สถานที่ในการเพาะพันธุ์ยุง อยากให้มีการนำเอาปลามาเลี้ยงในบ่อด้วย
- โครงการที่พามาดูเป็นโครงการที่ดี ชาวบ้านได้ประโยชน์ กระบวนการสร้างความเข้าใจ สร้างการมีส่วนร่วมของโครงการ การเป็นเจ้าของ ถ้าเป็นไปได้อยากให้ทำทั้งหมดบ้าน

ฐานที่ 2 เกษตรพอเพียง พืชระยะยาวไม่ผล ตลาดและการท่องเที่ยว

พื้นที่ปลูกไม้ผลระยะยาวมีการปลูกไม้ผล 10 ชนิด เช่น น้อยหน่า อะโวคาโด เลมอน ส้มโอ มะปราง กล้วยไข่ ทูเรียน เงาะ โดยปลูกชนิดละไม่มาก เนื่องจากการทดลองการปลูกและการดูแล เพื่อแก้ปัญหาผลผลิตของชาวบ้าน ช่วยเพิ่มรายได้ พื้นที่บริเวณนี้เป็นการจัดการแบบองค์รวม แบ่งเป็นป่าใช้สอย ป่าอนุรักษ์ เนินเขา ที่ดอน และที่นา มีการบริหารจัดการดังนี้

- ป่าอนุรักษ์ เน้นป้องกันไฟป่า ให้ชาวบ้านเป็นผู้ดูแลป่า มีการตั้งกองทุนป่า มีเงินในการสนับสนุนดูแลไร่ละ 10 บาท หากเกิดไฟไหม้ป่าจะหักเงินจากกองทุนไร่ละ 500 บาท
- ป่าใช้สอย เน้นการดูแลไม้ที่มีอยู่เดิม สามารถตัดมาใช้ได้แต่ต้องปลูกเพิ่มเติม ต้นไม้ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในครัวเรือน ได้แก่ ไม้
- เนินเขาต้องทำระบบน้ำให้ครอบคลุม สามารถปลูกพืชเศรษฐกิจ ไม้ผลกินได้ เช่น เงาะ ลองกอง ทูเรียน ไข่ มะม่วง กล้วย กาแฟ ดูความต้องการน้ำของพืชแต่ละชนิด ปลูกไล่ระดับ

- ที่ดอน ปลูกพืชผสมผสาน โดยใช้ระบบน้ำจากพลังงานแสงอาทิตย์ ปลูกมะพร้าว
- ที่นา เพิ่มคุณภาพและผลผลิตข้าว โดยการปลูกแบบปลอดสารเคมี เน้นขายตลาดบน เช่น ห้าง หรือว่าส่งออก

นอกจากนี้ ยังร่วมกับชุมชนในการพัฒนาต่อยอดไม้ผลเดิมในพื้นที่ ได้แก่ พัฒนาคุณภาพมะม่วง น้ำดอกไม้เพื่อการส่งออก จากเดิมที่ชุมชนปลูกมะม่วงเพื่อจำหน่าย แต่ขายไม่ได้ราคาและขาดทุน เพราะต้นทุนการผลิตสูงและถูกพ่อค้าคนกลางกดราคา โครงการฯ จึงเชื่อมโยง CP ให้เป็นแหล่งตลาดรับซื้อมะม่วง แต่มีเงื่อนไขว่าต้องทำมะม่วงคุณภาพดี จึงประสานกับเกษตรอำเภอ/เกษตรจังหวัด เพื่อให้ความรู้เรื่องการผลิตที่ปลอดภัยตามมาตรฐานการผลิต GAP และหาพันธุ์เป็นที่ต้องการของตลาด

ฐานที่ 3 เกษตรพอเพียง พืชระยะสั้น ความมั่นคงทางอาหาร

แปลงนี้จะเป็นแปลงทดลองเพื่อเป็นตัวอย่างให้ชาวบ้านเห็นการปลูกพืชระยะสั้น เพื่อให้มีรายได้หลังการไถนา และขยายความรู้ให้กับคนที่ไม่มีความรู้ในการทำกินเห็นเป็นตัวอย่าง โดยมีกิจกรรมในแปลงดังนี้

1) การเพิ่มผลผลิตข้าว มีการปลูกข้าวพันธุ์อีโต ซึ่งเป็นพันธุ์ท้องถิ่นในพื้นที่มาปลูก โดยการใช้สารชีวภัณฑ์ ทำให้ผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้น จาก 600 ก.ก./ไร่ เป็น 800-1,000 ก.ก./ไร่ ตอบโจทย์ความมั่นคงทางอาหาร เพราะส่วนใหญ่ชาวบ้านจะซื้อข้าวกิน มีพื้นที่ปลูกข้าวมีปริมาณน้อย รวมถึงผลผลิตที่ตกต่ำ จึงหันไปปลูกพืชชนิดอื่นเพื่อนำเงินมาซื้อข้าวกินแทน ทางโครงการฯ มีแนวคิดว่าจะหากเพิ่มผลผลิตข้าวได้ ก็มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภค เหลือกินสามารถขายในชุมชน รวมถึงช่วยลดปัญหาการใช้สารเคมี

2) การทำการเกษตรผสมผสานแบบครบวงจร (แปลง 1 ไร่ 1 แสน) โดยให้คนที่ไม่มีพื้นที่ทำกิน มาทำแปลงเกษตรผสมผสาน เพื่อให้มีความรู้และสามารถถ่ายทอดให้กับผู้อื่นได้ ในพื้นที่ 1 ไร่ สภาพพื้นที่ไม่สามารถเพาะปลูกได้ เนื่องจากเป็นหินและไม่มีแร่ธาตุ ช่วงแรกปรับปรุงดินด้วยการห่มดินด้วยซังข้าวโพด เพื่อปรับโครงสร้างดิน และปลูกพืชสลับหมุนเวียนกัน มีทั้งพืชระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว สรรพน้ำ และปศุสัตว์ ดำเนินการมาแล้ว 6 เดือน ขายผลผลิตได้ 5,000 บาท โดยขายให้กับโครงการฯ เพื่อประกอบอาหาร เป็นการกระจายรายได้ให้กับชุมชน รวมถึงฝึกทักษะให้กับเกษตรกรที่ไม่มีพื้นที่ทำกินด้วย

ฐานที่ 4 การส่งเสริมปศุสัตว์

การส่งเสริมปศุสัตว์ในพื้นที่โครงการฯ เริ่มจากการสำรวจความต้องการของชุมชนว่าต้องการเลี้ยงสัตว์ประเภทใด หลังจากนั้นจึงส่งเสริมพันธุ์สัตว์ให้กับชุมชน และให้องค์ความรู้ ซึ่งแบ่งการดำเนินการดังนี้

1) กองทุนพันธุ์สัตว์ในชุมชน ได้แก่ ไก่ดำภูพาน เป็ดกากีแคมเบล และนอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการเลี้ยงไก่อารมณ์ดี เพื่อเป็นจุดขาย ในแปลงสาธิต 1 ไร่ 1 แสน มี 2 คอก คือ คอกเปิดไข่ 120 ตัว สายพันธุ์ กากีแคมเบล, คอกไก่ดำภูพาน 3 สายพันธุ์ (ภูพาน 1 ดำทั้งตัว, ภูพาน 2 ขนสีขาว ภูพาน 3 ขนสีทอง) เปิดไข่ 1 ตัว ให้ผลผลิต 280 ฟองต่อปี x 4 บาทต่อฟอง, ไก่ดำภูพาน 1 ตัว เริ่มให้ผลผลิต 8 เดือนขึ้นไป ออกไข่ 10 ฟองต่อรอบ (ชาวบ้านสมาชิกปศุสัตว์ 731 ครัวเรือน คิดเป็น 71%) ปัญหาหลัก คือ เรื่องโรคระบาดก่อนที่จะโครงการจะเข้ามา และชาวบ้านขาดองค์ความรู้ ขาดบุคลากร ขาดเวชภัณฑ์ (ปัจจุบันมีอาสาปศุสัตว์ 4 คน) วิธีการสนับสนุนคือจะให้แม่พันธุ์ 1 ตัว และให้สมาชิกมาคืน 1 ตัว สำหรับหมุนเวียนให้สมาชิกคนอื่นต่อไป

2) การสร้างกองทุนอาหารสัตว์ โดยส่งเสริมการทำอาหารสัตว์เอง เพื่อลดต้นทุนการค่าอาหาร ซึ่งในพื้นที่ได้มีการปลูกหญ้าเนเปีย

3) กองทุนวัสดุอุปกรณ์ เริ่มจากให้ชาวบ้านร่วมกลุ่มกันและสร้างข้อมตกลงเรื่องกองทุน เพื่อเป็นค่าวัสดุในการสร้างโรงเรือนและระบบจัดการการดูแล โดยมีเป้าหมายจำนวน 62 ครัวเรือน

4) กองทุนยาและวัคซีน ส่งเสริมให้ชาวบ้านทำวัคซีนใช้เอง เพื่อลดอัตราการตายของสัตว์

คำถามจากผู้เข้าร่วม

1) ในบ้านมีการเลี้ยงหมูและมีปัญหาเรื่องกลิ่น มีวิธีการแก้ไขอย่างไร วิทยากรแนะนำว่า ปัญหากลิ่นเกิดจาก 2 ปัจจัยได้แก่ เรื่องของอาหารที่ใช้ในการเลี้ยง และการบริหารจัดการโรงเรือน วิธีการแก้ไขคือ การใช้อาหารควรเพิ่มปริมาณพืชเป็น 50% ส่วนโรงเรือนควรสร้างระบบการดูแลให้มีน้ำขังในโรงเรือนน้อยที่สุด ควรมีบ่อพักของเสียจากโรงเรือน และควรเติมจุลินทรีย์ให้กับโรงเรือนเป็นระยะ

2) พื้นที่นอกโครงการ ถ้าอยากได้พันธุ์ไก่ดำภูพานไปเลี้ยงบ้าง ต้องประสานใคร วิทยากรตอบว่าสามารถติดต่อที่โครงการได้เลย แต่ช่วงนี้อยู่ระหว่างการปรับปรุงพันธุ์

4. แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ที่เคยเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และหน่วยงานราชการ

4.1 ราษฎรในชุมชน

ก่อนเริ่มโครงการ คนในหมู่บ้านห้วยส้านทั้งหมดมีความเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ต้องอยู่ภายใต้อิทธิพลของเล้าดำ ทุกครัวเรือนยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง คือ ลำเลียง ค้า และเสพ

นางรัชณี มีศักดิ์เป็นหลานของเล้าดำ เป็นคนเดียวในบ้านห้วยส้านที่ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ในช่วงที่เล้าดำอยู่ คนในชุมชนต้องถูกครอบงำด้วยกฎของเล้าดำคนเดียวเท่านั้น หากใครไม่ทำตาม ไม่เข้าพวก ก็จะโดนสั่งฆ่าตัดตอนและหายสาบสูญ หากมีการทะเลาะวิวาท ใครมีเงินจ่ายเล้าดำ ถึงผิดก็กลายเป็นถูกได้

เมื่อโครงการร้อยใจรักษ์ เข้ามาทำประชาคมครั้งแรก ชาวบ้านคิดว่าเป็นหน่วยงานจะเข้ามายึดที่ดินทำกิน มาจับกุม แต่เมื่อมีการประชุมหลายครั้งก็เข้าใจและสมัครใจเข้าร่วมโครงการ พอเข้ามาอบรมจึงรู้ว่า โครงการนี้เป็นโครงการที่เปิดโอกาส ให้คนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้แก้ไขตัวเองไปในทางที่ดี เพื่อเป็นแบบอย่างแก่คนติดยาและค้ายาอื่นๆ ที่อยากกลับตัวตอนที่โครงการฯ เข้ามา ก่อนหน้านั้น นางรัชณีไม่เคยทำงานเลย พี่น้องเลี้ยงดูให้เงินใช้มาตลอด คุณชายบอกว่าถ้าจะอยู่กับโครงการฯ ต้องขยันและซื่อสัตย์ ซึ่งจริงๆ แล้วตัวเองก็เป็นคนไม่ขยัน แต่เมื่อมีโอกาสมาแล้วก็ต้องสู้ ตอนนี้ก็มีเงินเดือนแล้วเงินเดือนที่ได้มาก็พาแม่ไปกินสุกี้ รู้สึกภูมิใจและดีใจที่แม่ยังมีชีวิตอยู่รับเงินเดือนจากลูก

นางกัลยา ติดยาเสพติดเพราะมีปัญหาครอบครัวจึงเครียด เพื่อนแนะนำให้เสพจะได้ไม่คิดมาก ไม่เครียด และขยันทำงาน จึงหันมาเสพยาบ้ากินมาตลอดสิบปี และไม่เคยถูกจับ เพราะกินหมดไม่เหลือติดตัว และไม่ไปในที่ที่มีตำรวจอยู่ ช่วงที่ติดยามีเงินเท่าไรก็ไม่เหลือ ทำให้คนในครอบครัวทะเลาะกัน พี่น้องไม่คุยกันไม่เข้าใจกัน ช่วงที่อยากยาแต่ไม่มีเงิน ใครจ้างไปทำอะไรทำหมด เมื่อได้เสพยาจะรู้สึกมีความสุขอยู่ในโลกของตัวเอง จุดเปลี่ยนของนางกัญญาคืออยากจะมีงานทำและมีชีวิตใหม่เหมือนคนอื่น ลูกก็โตขึ้นทุกวัน เมื่อทางโครงการฯ มาชวน บอกว่าถ้าเข้าโครงการจะมีงานทำ ตอนนี้รู้สึกดีใจที่ได้เป็นคนใหม่ ที่บ้านต้อนรับดี ความรู้สึกต่อโครงการฯ คือ เขาเป็นใครไม่รู้ ไม่ใช่ญาติพี่น้องเรา แต่ให้ออกัสเราขนาดนี้ วันที่ได้กลับบ้านเป็นวันเกิดลูกพอดี จึงได้เลี้ยงวันเกิดลูกด้วย

นายส่องแสง มายุ่งเกี่ยวกับยาเพราะพ่อแม่เสพอยู่แล้ว และเห็นว่าพ่อกินแล้วก็มีแรงทำงาน จึงกินตาม มีการกินต่อเนื่องมา 25 ปี ผลที่ตามมาคือร่างกายทรุดโทรม สังคมไม่ยอมรับ และเคยถูกตำรวจจับ 4 ครั้ง ครั้งสุดท้ายโดนจับ 20 เม็ด ติดคุก 2 ปีกว่า เมื่อออกจากคุกมา พ่อ-แม่ ตายหมดแล้ว ตัวเองไม่มีที่อยู่ โดนญาติพี่น้องไล่หนี จึงไปอาศัยอยู่ในป่า ในสวนลั่นจี เมื่อโครงการร้อยใจรักษ์เข้ามาในหมู่บ้าน มีคนมาเล่าให้ฟัง ส่องแสงตั้งใจอยากบำบัด อยากเลิกยาจึงเข้าร่วม “โครงการอาสาทำดี” ปัจจุบันนี้ครอบครัวญาติพี่น้องกลับมาคืนดี ไม่ด่า และจะเอาเงินมาให้ใช้ แต่นายส่องแสงไม่เอาเพราะมีรายได้จากโครงการแล้ว อยากแนะนำว่าคนที่ยุ่งเกี่ยวกับยาถ้าอยากไปยุ่ง ส่วนการเลิกได้เร็วแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับใจของตัวเอง

4.2 หน่วยงานราชการ

นายไมตรี ดวงใจ ปลัดอำเภอแม่เมาะ ได้เป็นตัวแทนของฝ่ายปกครองในการเล่าประสบการณ์การดำเนินงานโครงการร้อยใจรักษ์ในส่วนของหน่วยงานราชการ เริ่มจากการจัดการอบรมส่วนราชการอำเภอแม่เมาะ ผู้ปฏิบัติงานโครงการฯ เพื่อสร้างความเข้าใจในหลักการและวิธีการทำงานพื้นที่ โดยในส่วนของอำเภอแม่เมาะ

อายุจะรับผิดชอบในการประสานงานกับส่วนราชการที่มาทำงานในพื้นที่โครงการฯ ร่วมกับมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ งานแรกคือการสำรวจสำรวจเศรษฐกิจสังคมข้อมูลและค่านิยมทั้ง 24 หย่อมบ้าน นอกจากการคั่นข้อมูลแล้วยังได้รับฟังปัญหาความต้องการของชาวบ้าน ซึ่งจะมีหน่วยงานราชการทุกหน่วยไปร่วมด้วย เช่น เกษตรปศุสัตว์ ประมง อปท. พัฒนาชุมชน ปัญหาที่ชาวบ้านเสนอขึ้นมาจะมีจำนวนมาก ทีมงานจึงจัดลำดับ 5 ปัญหาแรก โดยใช้กระบวนการแจกเมล็ดข้าวโพดให้แต่ละคน ตามจำนวนปัญหาที่เสนอขึ้นมา และให้แต่ละคนหยอดในกล่องแต่ละเรื่อง เรื่องใดเยอะที่สุดก็จะได้เลือกเป็นลำดับแรก โดยเรื่องที่เสนอกันมากที่สุดเช่น เรื่องเส้นทางคมนาคม สัญชาติไทย และปัญหายาเสพติดในชุมชน ทั้งนี้ หน่วยงานจะนำปัญหาความต้องการมาจัดทำเป็นแผนระยะยาว 12 ปี ซึ่งจะบางภารกิจจะเกี่ยวข้องกับ อปท.ด้วย เช่นด้านโครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น ส่วนเรื่องการขอสัญชาติจะเป็นงานของอำเภอ

นอกจากนี้ อำเภอยังได้ประสานหน่วยราชการเข้าไปทำกฎระเบียบหมู่บ้าน เพราะเดิมพื้นที่นี้ตกอยู่ใต้อิทธิพลของนายเล้าดำ แสนลี่ ทำให้กฎระเบียบหมู่บ้านที่มีอยู่เดิมไม่สามารถบังคับใช้ได้ หลังจากจับกุมตัวนายเล้าดำไปแล้ว นายอำเภอจึงได้มารื้อฟื้นกฎระเบียบของหมู่บ้าน โดยเข้าไปพบกับทุกหย่อมบ้านในตอนเย็น เพราะเป็นช่วงเวลาที่ชาวบ้านอยู่บ้านในตอนเย็น การนำกฎระเบียบหมู่บ้านมาใช้จะมีข้อดี คือ ผู้ที่ทำผิดจะยังไม่ถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย ทำให้บุคคลนั้นไม่มีประวัติเสีย เพราะกฎหมายหมู่บ้านจะมีบทลงโทษไว้แล้ว เช่น กรณีเยาวชนที่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด หากทำผิดครั้งแรก จะถูกตักเตือนก่อน แล้วส่งเข้าบำบัด และถ้ากลับมาแล้วเสพอีกเป็นครั้งที่ 2 จะปรับผู้ปกครอง หากมีครั้งที่ 3 จะปรับกรรมการหมู่บ้าน ครั้งที่ 4 เมื่อกลับมาแล้วยังเสพอีก จึงจะแจ้งความดำเนินคดีแล้วส่งเข้าบำบัด และหากมีครั้งที่ 5 จึงจะให้ขับไล่ออกจากหมู่บ้าน

การแลกเปลี่ยนของผู้เข้าอบรม

- 1) เวลาที่ได้เสพและไม่ได้เสพ มีความรู้สึกต่างกันอย่างไร คำตอบ เมื่อได้เสพแล้วรู้สึกไม่มีความสุข กลัว โลกทั้งใบเป็นของเรา อยู่ในโลกส่วนตัว ในที่มีดี หากไม่ได้เสพจะนอนอย่างเดียวเมื่อหิว ยามากๆ ใครจ้างไปทำอะไรจะทำไม
- 2) มีแนวทางใดที่จะชักชวนคนที่ติดยาให้มาบำบัดด้วย คำตอบ ต้องมีความสมัครใจมาด้วยตัวเอง คนในครอบครัวต้องให้โอกาส ให้กำลังใจ เปิดใจ อย่ามองเพียงว่าเป็นคนติดยาแล้วจะเลวเสียหมด ซึ่งบางคนที่ยังไม่กล้าแดงตัวตอนนี้อาจเป็นเพราะเขายังมียาเหลืออยู่
- 3) เคยคิดว่าจะผันตัวเองไปเป็นผู้ค้าไหม นางกัลยาตอบว่าเคยคิดเพราะเห็นคนอื่น มีเงิน-มีรถ แต่ไม่รู้จะไปขายส่งใคร ที่ไหน เพราะไม่มีเครือข่าย

5. นายอำเภอแม่อาว พบผู้เข้าอบรม

สิ่งที่เรียนรู้ในวันนี้ จะเป็นฐานความคิดสำหรับทุกคน เพื่อนำไปปรับใช้ เพราะไม่สามารถก๊อปปี้ได้ สิ่งทีโครงการร้อยใจรักษ์ทำนี้ เป็นเรื่องที่แก้ปัญหาเรื่องยาเสพติด ซึ่งปัญหาความยากจน ขาดโอกาส ขาดอาชีพ และความเป็นอยู่ เป็นสิ่งที่ผลักดันให้ชาวบ้านเข้าไปอยู่ในวงจรยาเสพติด หากทำให้ชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีอาชีพและมีรายได้ที่เลี้ยงตัวได้ ก็จะไม่ไปยุ่งกับยาเสพติด ทั้งนี้เรื่องนี้เป็นพื้นฐานของทุกเรื่อง เพราะไม่ว่าจะเป็นเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ และการท่องเที่ยว ดังนั้นการพัฒนาระบบน้ำจึงเป็น Quick win ส่วนเรื่องอื่นๆ

ก็ให้แต่ละพื้นที่ไปดูบริบทของตัวเองว่าเหมาะสมกับทำเรื่องอะไร โครงการนี้อยู่ในพื้นที่ อ.แม่เมาะ ซึ่งโครงการมีนโยบายต้องการขยายผลไปในพื้นที่ 19 อำเภอ อำเภอชายแดน 4 จังหวัด ดังนั้น อ.แม่เมาะ ซึ่งอยู่ในพื้นที่โครงการ ก็ต้องนำไปขยายผลให้ได้ดีกว่าพื้นที่อื่น ทั้งเรื่องน้ำและกฎระเบียบชุมชน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาเรื่องอื่นๆ โดยเฉพาะข้าราชการระดับตำบลต้องเป็นแกนนำ ขอมอบปลัดอำเภอรับผิดชอบประจำตำบล เป็นหัวหน้าทีมลงไปทำเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา เพื่อให้ชาวบ้านระเบิดจากข้างใน ลูกมาร่วมกับเราตั้งแต่ก้าวแรกขอเป็นกำลังใจ และหวังว่าจะเจอกันในรุ่นหน้าอบรม 5 วัน

6. ผู้เข้าอบรมสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้

6.1 สิ่งที่ได้เรียนรู้

- 1) การบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ เช่น อ่างเก็บน้ำบ่อพวงสันเขา โดยใช้เทคนิคซอยซีเมนต์
- 2) การทำโครงการที่สนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ และชาวบ้านร่วมลงแรง เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม
- 3) การทำเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การปลูกพืชระยะยาวให้ชุมชนดูแล เพื่อเป็นป่าใช้สอย เช่น ไม้เศรษฐกิจ ไม้ผล เป็นต้น และการปลูกพืชระยะสั้น ที่นำไปปรับใช้ได้
- 4) การปลูกพืชผสมผสาน ในพื้นที่ 1 ไร่ 1 แสน และได้เรียนรู้การปลูกข้าวโดยใช้สารชีวภัณฑ์
- 5) การปรับปรุงภูมิทัศน์ในชุมชนและสามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้
- 6) การจัดพื้นที่แบบองค์รวม ได้แก่ การบริหารจัดการพื้นที่ที่แตกต่างกัน การปรับพื้นที่ให้เพื่อให้เหมาะสมกับพืชแต่ละชนิด ได้แก่ พืช ผลการเกษตร พืชผลเศรษฐกิจ เช่น ชา กาแฟ ส้ม เมี่ยง อะโวคาโด
- 7) นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้สร้างความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ 1 ไร่ 1 แสน
- 8) กระบวนการด้านปศุสัตว์แบบครบวงจร (ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้) ได้แก่ ธนาкарปศุสัตว์ กองทุนยาและอาหาร วัสดุธรรมชาติมาทำเป็นอาหารสัตว์ช่วยลดต้นทุน
- 9) การพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นต้นแบบให้ชุมชน
- 10) การเพิ่มมูลค่า การเพิ่มผลผลิต การลดต้นทุน
- 11) ได้เรียนรู้ประสบการณ์จากสมาชิกโครงการอาสาทำดี และการประสานงานจากหน่วยงานรัฐ การทำกฎระเบียบหมู่บ้าน
- 12) การป้องกัน แก้ไขปัญหายาเสพติดให้ชุมชน โดยมีกฎหมายหมู่บ้านที่มาจากชุมชนเอง

6.2 การนำไปปรับใช้ในหมู่บ้านและชุมชน

- 1) นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในพื้นที่ ในเรื่องการเพิ่มมูลค่า การปลูกพืชหลังนา ปลูกพืชหมุนเวียน ผักสวนครัวรั้วกินได้ และนำวิธีการลดต้นทุนการเกษตร เช่น การลดการใช้สารเคมี ไปใช้ในชุมชน
- 2) แนะนำวิธีการลด ละ เลิก ยาเสพติดไปใช้ในชุมชน
- 3) แนะนำการทำบ่อพวงในการกักเก็บน้ำให้กับชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มการบริหารจัดการน้ำ เช่น การแบ่งน้ำอย่างทั่วถึง, การจัดเก็บค่าน้ำ

- 4) การส่งเสริมให้ชุมชนปลูกพืชปลอดสารพิษ เพื่อสุขภาพของคนในหมู่บ้าน นักท่องเที่ยว และเพิ่มมูลค่าของผลผลิต โดยใช้หลักการปลูกป่า ปลูกคน เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา
- 5) การรวมกลุ่มของชุมชน เรื่อง การแก้ปัญหาชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง การทำกฎระเบียบหมู่บ้าน โดยปรับตามบริบทของชุมชน
- 6) นำแนวความคิดในการปรับปรุงพื้นที่ชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวไปใช้ และการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

7. สรุปการอบรมและมอบการบ้าน

นายปิติธรรม ได้ขอให้ผู้เข้าการอบรมทุกคนนำความรู้ไปปรับใช้ และมอบการบ้านสำหรับผู้เข้าอบรม 2 ข้อ คือ 1) ให้คัดเลือกผู้เข้าอบรมที่มาในรุ่นนี้ให้เหลือ 20 คน เพื่อมาฝึกปฏิบัติในหลักสูตรที่ 2 ระยะเวลา 5 วัน 4 คืน และ 2) ผู้เข้าอบรมกลับไปปรึกษาหารือเพื่อเสนอโครงการแก้ไขปัญหาคือความต้องการของหมู่บ้าน/ชุมชน โดยมีหลักเกณฑ์คือ

- 1) เป็นโครงการที่เป็นความต้องการแก้ไขปัญหา/อุปสรรค และหรือความต้องการในการพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน โดยควรผ่านความเห็นชอบจากประชาคมหมู่บ้าน/ชุมชน
- 2) ต้องมีการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ โดยเป็นโครงการที่ใช้งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนมีส่วนร่วมในด้านแรงงาน อาหารระหว่างปฏิบัติงาน หรือการมีส่วนร่วมอื่นๆ
- 3) สถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ จะมีงบประมาณสมทบให้กับโครงการบางส่วน โดยงบประมาณหลักจะต้องมาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 4) ต้องเป็นโครงการที่ดำเนินการแล้วเสร็จภายในสิ้นปีงบประมาณของแต่ละปี

8. การประเมินผลความพึงพอใจ

ประเด็นประเมิน	ดี	ปานกลาง	ปรับปรุง	ไม่ตอบ
เนื้อหาสาระวิชาเรียนในภาพรวม	81.40	13.95	-	4.65
ระยะเวลาตลอดหลักสูตร	62.79	32.56	-	4.65
ระยะเวลาในการเข้าฐานภาคปฏิบัติ	67.44	25.58	2.33	4.65
การเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้	67.44	25.58	-	6.98
วิทยากรมีความรู้	81.40	13.95	-	4.65
สถานที่ฝึกอบรม	79.07	16.28	-	4.65
สถานที่พัก	43.02	17.44	-	39.53
อาหารและเครื่องดื่ม	69.77	25.58	-	4.65

หมายเหตุ มีผู้ส่งแบบประเมิน 86 คน จาก 109 คน